

L'abundància de publicacions en català - de llibres, és clar, perquè per ara de diaris no se'n pot ni parlar, i les revistes segueixen reduïdes a "Serra d'Or" i als exemplars "Cavall Fort" i "L'Infantil" - és un bon senyal de la salut de la nostra cultura i la vitalitat de la nostra llengua. Per als qui comparin la realitat actual, malgrat tots els obstacles, amb la que existia en el mateix ordre a Catalunya fa quinze anys, els guanys tenen una mica el caràcter d'un miracle, tan evident que àdhuc els perseguïdors d'aquesta mateixa cultura renaixent tenen tendència a reivindicar-ne el mèrit i a assegurar que és gràcies a llur producció que el llibre català coneix aquest ressorgiment actual. Un altre dia vull fer un elogi merescut dels editors - dels nous editors, sovint - als quals escau, realment, una gran part d'aquest mèrit. Una altra part, no menys notable, correspon als escriptors, és clar, autors o traductors d'aquests llibres que emplen els aparadors d'algunes llibreries i s'amunteguen damunt la taula dels crítics, fins a obligar algunes direccions de diaris barcelonins a cedir un espai fixe i un crític titular per a comentar-los. Una darrera part, no pas menys important, correspon als lectors, que sense la propaganda normal ni els judicis de valoració d'una premsa amatent, adquireix - per patriotisme, diuen alguns detractors, i això ja és un elogi, malgrat tot - aquesta considerable producció editorial. Que el públic comprador s'aixampla, un simple càlcul del nombre de títols i dels exemplars venuts ho demostra, perquè no hi ha avui ningú capaç de consumir-ho tot - el temps de llegir-los no abastaria, materialment - i no són pas gaire els privilegiats econòmicament prou forts per a adquirir tots els llibres catalans que es publiquen. Més s'hauria d'aixamplar, encara, i bé hem de creure que l'esforç d'aquests benemèrits editors, entestats a fer del llibre català un negoci editorial normal, i de crear-se el públic prou vast perquè això sigui possible, acabarà per a aconseguir-ho, a desgrat de totes aquelles falles tan cruelment persistents - d'escola, de difusió, de premsa - que ho fan difícil. Permeteu-me, doncs, que avui torni a fer una lleugera enumeració d'uns quants d'aquests títols que enriqueixen la nostra bibliografia, d'uns quants d'aquests llibres que tinc damunt la meua taula de treball, esperant alguns d'ells encara la lectura, tots la revisió.

RAMON FOLCH I CAMARASA, O L'AUTOBIOGRAFIA TENDRA I IRONICA.

D'ençà de "La maroma" i, millor encara, d'"El meu germà gran", he cregut que Ramon Folch i Camarasa era un dels nostres millors narradors de postguerra. Allò que no bastà per a fer el Premi Joanot Martorell donat en 1956 a "La Maroma", és a dir fer conèixer Ramon Folch i Camarasa a un vast públic com a novel·lista original i de raça, ho haurà aconseguit, em penso, si em cal jutjar per les reaccions de la crítica i dels lectors, "La visita", que aviat farà un any aconseguia el Premi Sant Jordi. El fet que posteriorment hagin estat publicades dues obres més del mateix autor - "Tota aquesta gent" i ara fa pocs dies "L'alegre festa" - i que encara n'hi hagi una altra pendent d'edició, assegurarà, n'estic segur, la popularitat i la consideració que, com a novel·lista català, es mereix el fill de qui fou l'escriptor més llegit de Catalunya, Josep Me Folch i Torres. Ramon Folch i Camarasa farà quaranta anys el que ve, i avui té sens dubte el rècord de les traduccions al català - ja les numera i em sembla que ha passat la quarantena - i ha publicat també un llibre de versos, diverses obres de teatre guanyadores de premis, reculls de contes (té també el premi "Victor Català") i és un dels treballadors més constants de les lletres catalanes, un d'aquests homes que, heroicament, s'han lliurat al ser-

vei exclusiu de la llengua catalana.

Com l'autor de "Joan Endal" aquella primera novel·la de Josep Me Folch i Torres, guanyadora d'un concurs del diari "El Poble Català" i que, fa poc, era reeditada i sorprenia molta gent que només coneixia Folch com a autor de les "Pàgines Viscudes" i de la "Biblioteca Gentil" - el seu fill maneja, sense avergonyar-se'n, la tendresa i l'ironia, i tracta els seus personatges i les seves situacions amb un afecte benèvol. Cal dir, però, que aquests personatges seus són, molt sovint, ell i els seus. No amaga pas el caràcter autobiogràfic de les seves novel·les, un caràcter acusadíssim en "La visita". Escrita en primera persona, en un triple registre on s'inscriuen, contrapuntades ben traçudament, les preocupacions actuals d'un pare de família, traductor i novel·lista, amb les confidències pomposament satisfetes d'un visitant i amb les evocacions esparses d'un passat ple d'episodis pintorescos o dramàtics, amb personatges que no costa gaire de identificar - per als entesos, és clar - però que mai no perden llur interès novel·lesc, "La visita" és un llibre que es llegeix d'una tirada, sense mai defallir-ne ~~l'interès~~ la vivacitat, xop d'una tendresa que la ironia atempera amb púdics vells de somriure. "Tota aquesta gent" és la novel·la d'un poble rural català, vist entre el tràit i l'excitació de la festa major, i té capítols d'un humorisme ben recíbit (cal recomanar la transcripció d'una conversa entre pagesos, a base de les múltiples aplicacions pràctiques del verb "fotre", cada vegada més adms en els honors de la literatura, a despit de les anatemes de què en feia objecte Joan Maragall). No he llegit encara "L'alegre festa". Vull dir que no l'he llegida impresa, perquè m'ha escaigut, fa uns quants anys, de llegir-la manuscrita, i en conservo un record excel·lent. Autobiografia, també, o almenys, records d'infantesa, evocació d'un pare exemplar, d'un ambient rural que és el mateix de "Tota aquesta gent" i d'"El meu germà gran i presentació de persones i de fets, d'incidents i d'episodis descrits en primera persona i que poden inscriure's, em sembla, en aquella autobiografia tan poc disfressada, tendra i irònica a la vegada, que va escrivint Ramon Folch i Camarasa en els seus llibres.

PRUDENCI BERTRANA, NOVAMENT RECORDAT.

D'entre els escriptors de començaments d'aquest segle - o de darreries del passat - que mereixien els honors de la reedició a les col·leccions de la Selecta, i que per força havien d'ésser, als primers moments, els més inofensius en matèria de política i de moralitat, havíem trobat a faltar Prudenci Bertrana. Només "L'hereu" havia pogut introduir-se a la Biblioteca Selecta, però les altres novel·les no havien pogut vèncer l'hostilitat creada contra una obra narrativa que té, entre altres fites marcades, "Josafat", "Crisàlides" i "Jo!". Per què no eren publicades a la Biblioteca Perenne, al costat de les obres completes de Ruyra i d'Oller, d'Emili Vilanova i de Rusiñol les de Prudenci Bertrana? (També ens manca encara l'opus total de Josep Pous i Pagès.) Sembla que aquesta falla aviat serà superada, i cal felicitar-nos-en, perquè l'autor de les "Proses bàrbares" és un dels nostres escriptors que feia honor a l'escola "rural", en la qual destaquen, per diferents estils, Víctor Català i Raimon Caselles, Ruyra i el mateix Pous. Precisament les "Proses bàrbares" - de les quals l'autor en deia "el resum de la meua felicitat" i "Els herois" componen, junt amb un considerable text biogràfic d'Aurora Bertrana, titulat "Una vida", un volum que la Col·lecció Isard, més dedicada a traduccions que a obres originals catalanes, ha publicat fa pocs mesos.

Pare i filla es veuen així novament units en un llibre, i val la pena de subratllar que els atzars - potser - de l'edició han fet que els volums 375 i 376 de la Biblioteca Selecta hagin estat "Oviri", recull de proses narratives inèdites d'Aurora Bertrana, i "El vagabund", el segon volum de la trilogia autobiogràfica "Entre la terra i els núvols". Tot plegat són bones

introduccions a l'edició de l'obra completa de l'escriptor i pintor de Tordera, un dels que millor han revelat l'encís de les pedres de Girona - un altre dels qui formava el nucli intel·lectual gironí de primeries de segle, Miquel de Palol, acaba de morir-hi, bastant oblidat per les noves generacions que no coneixien el seu "Camí de llum".

"Proses bàrbares", "Els herois", i després els altres reculls de contes i narracions breus que donaven prestigi de prosista a Prudenci Bertrana es contraposaran aviat amb les novel·les autobiogràfiques o de pura imaginació - Aurora Bertrana ens diu que el seu pare no en tenia pas gaire, i que era millor observador que inventor d'episodis i personatges -. També serà la seva filla la qui faci la introducció biogràfica i crítica d'aquest volum considerable d'Obres Completes" que es prepara. Havent llegit "Una vida", que és una mena d'esberrany, suposo, de la tasca més extensa, puc dir ja que la figura i l'obra d'aquell que, en una carta de darrers del 38, en la qual em donava unes dades biogràfiques i bibliogràfiques que li havia demanat, es definia com a un "menestral, bona persona, que la bella magra i que ha estat desgraciat amb els fills", d'aquell Prudenci Bertrana voluntàriament transparent darrera l'Innocenci Aspriu d'"El Vagabund" serà evocada amb justícia i - no cal dir-ho - amb afecte filial, per una escriptora que ha estat el millor deixeble que ha tingut Prudenci Bertrana

LA DOLCE VITA A BARCELONA.

La propaganda editorial de la reedició de "Vida Privada", de Josep Ma de Sagarra, feta per l'editorial Aymà en el primer volum de la seva Col·lecció Zenit, sota una bella portada que reproduïx una pintura de Nonell, ens diu que aquella novel·la presenta "La dolce vita a la Barcelona dels anys vint". Valgui l'anacronisme d'una comparació amb un film famós de Federico Fellini, que a Barcelona no hem pogut veure, sens'dubte per trobar-lo massa escandalós els zelosos vetlladors de la nostra moral, perquè realment la famosa novel·la de Sagarra - no l'havia llegida d'ençà que era publicada, en 1932 i que el Premi Creixells subratllava el seu valor d'escàndol - ens ve a evocar, amb un estil pintoresc, però encara ben eficaç, un moment de la nostra vida col·lectiva, els anys de la Dictadura i del començament de la República, amb l'esfondrament moral d'unes restes de la migrada aristocràcia i d'uns quants - pocs - exemplars de l'alta burgesia. Aquell estil realment personal de Sagarra, que té els seus millors spècimens a les proses de "L'Aperitiu", també reeditades no fa pas gaire, i a la Col·lecció Isard, en dos volums, conserva, com he dit, la seva força de sorpresa, la franquesa de l'enfant terrible que era Sagarra, el seu do de la imatge llampeguejant i el vocabulari esqueixat, que dintre la nostra literatura, tot i la llibertat d'expressions que les modes modernes comporten - però Henry Miller i James Baldwin encara escandalitzarien molt, i només conec un novel·lista català, Manuel de Pedrolo, capaç d'assimilar-lo amb profit artístic - i "Vida Privada" em sembla, en una relectura, una novel·la que fixa una època - almenys un aspecte parcial d'aquella època, amb els seus tics i les seves modes una mica ridícules.

La dolce vita barcelonina... Sóc, per gust i per obligació, un lector empedreït de novel·les catalanes, publicades i inèdites, i em sorprèn, en reflexionar-hi, que siguin tan escasses - de fet, només hi ha, marginalment, alguna obra de Josep Ma Espinàs i una o dues d'inèdites de Manuel de Pedrolo, que s'hi refereixin - les novel·les que ens presenten aquest fènomen, si més no curios del punt de vista antropològic - penso en "Els fills de Sanchez" i l'"Antropologia de la misèria", d'Oscar Lewis - o social que és la vida dels éssers que tenen molts diners o moltes relacions, i que, com diu el tòpic, "no s'estan de res". Barcelona, ciutat de dos milions d'habitants, on la prostitució oficialment no existeix, però que té

una de les xifres de prostitutes més elevades proporcionalment d'Europa, convenientment arrecerades en un nombre infinit de bars, snacks, cafeteries, botxes i altres noms que dissimulen púdicament una mateixa finalitat, sense comptar el contingent d'invertits, suficient per a donar dos o tres crims crapulosos cada any, no acaba d'inspirar, ni en aquest aspecte tan novel·lescament agraït, els nostres novel·listes. Marginalment, s'hi refereix "Viure no és fàcil", la novel·la d'Eric Massó que guanyava el primer Premi Sant Jordi i que fou més aviat maltractada - injustament maltractada per la crítica. Però en canvi, trobo a la meua llibreria dues novel·les que s'hi refereixen d'una manera expressa. Són escrites, això sí, en francès ("Absurda Vida", es diu, i té per autora Danielle Richardson, una dama que resideix fa anys a la nostra ciutat) i en castellà ("Las mismas palabras", original de Luis Goytisolo, un dels tres germans de família milionària, extremistes en política i en literatura, que han representat en determinats moments l'inconformisme confortablement exercit, típic del nostre temps). Són dues novel·les interessants, que tenen per marc Barcelona i per protagonistes figures que podrien ésser representatives d'una certa societat. Realistes, amb un cert simbolisme la primera, amb un "découpage" cinematogràfic, vagament unanimitista la segona, s'afegeixen a la llista no pas massa extensa de novel·les en les quals Barcelona és present en un moment donat i facilita un ambient més o menys pintoresc. Pense en algun llibre de Montherlant, de Carco, en els "Lean Men", de l'anglès Ralph Bates, en el "Picaro" de Croft-Cooke... Ofen aquell "Homage to Catalonia", del malaguanyat George Orwell - però allò ja era història contemporània, i no ficció. I m'agradaria que, després de la "Vida privada" de Josep Mª Sagarra, que ens presenta la "dolce vita" barcelonina dels anys vint, algun novellista jove es decidís a donar-nos un ample fresc de la "dolce vita" actual a la nostra ciutat. Se m'acuden alguns noms que podrien signar-lo. Alguns ja els he anomenat; d'altres, més joves, possiblement també hi pensen. Qui sap!

VILACASAS I L'ART MODERN

Un d'aquests novel·listes que al·ludia és, evidentment, Joan Vila Casas. No fa gaire que ha publicat la seva quarta novel·la, amb el títol impossible i deliberat de "Nnoba Fygurassió". Uns mesos abans havien aparegut les seves "Cartes a un pintor", d'un gènere ambigu entre la crítica i l'assaig, amb tocs narratius. Vila Casas és un pintor adscrit als nous corrents, però que els jutja amb una lucidesa implacable. Ha inventat el que ell en diu "planimetries", visions gairebé cartogràfiques d'un món geomètric, superposicions rigoroses de colors i de formes que aconseguen una harmonia comparable a la dels millors cubistes. El seu univers és el de la pintura i el drama de l'art actual, abocat a la constant novetat i a l'estirabot disfressat de doctrina revolucionària l'obsessiona. La seva primera novel·la, "Doble blanc", va sorprendre jurats i lectors (havia concorregut al darrer "Joanot Martorell" i va quedar-hi finalista, amb dos vots contra tres al guanyador, "Animals destructors de lleis", de Ricard Salvat) per la traça de la pintura d'uns medis parisencs - els de la pintura moderna - que molts no sospitàvem, per l'aguda descripció d'unes situacions i d'uns tipus, per l'eficàcia del llenguatge, d'una gran sobrietat, reduït molt sovint a diàlegs esquemàtics però profundament expressius. D'ençà d'aleshores, cada any Vila Casas ha escrit la seva novel·la en català. Ja he dit que "Nnoba Fygurassió" és la quarta que publica; "Màteria definitiva" i "Operació Viaducte" l'havien precedida, i he de dir que a totes dues vaig interessar-me i divertir-me d'una manera poc freqüent en les novel·les modernes. Vila Casas té escrites, almenys, dues novel·les més, que hauran de publicar-se un dia; s'interessa per la novel·la policíaca i ha recíbit a convertir una cosa tan polèmica com és l'art modern en tema de llibres

~~XXXXXXXXXXXX~~ que intriguen i apassionen.

"Nnobh Fygurassió", a despit del títol - explicat, és clar, en una teoria recent d'un nou avatar de la pintura contemporània - és una novel·la que oscil·la entre la sàtira i el drama. Jo crec en la sinceritat de Vila Casas, quan s'indigna contra els excessos publicitaris, en les afirmacions contundents i gratuïtes de certs crítics, en les extravagàncies d'alguns innovadors, sempre a l'aguait de la darrera invenció; la mateixa sinceritat que quan fa les seves planimetries, rigorosament abstractes, però tan lligades a una organització matemàtica de la realitat. A les seves "Cartes a un pintor", com a les que ha tramès a "Serra d'Or" o a "Cavall Fort" i que no li han estat publicades per una mena de terror a tota cosa que pugui representar inconformisme amb la voga universal - i superficial, jo crec de la pintura no-figurativa. Hi denuncia moltes aventures sense cap base, moltes mixtificacions, molta literatura abusiva feta a l'entorn de simples experiments per a "épater le bourgeois" o seguir la moda més avançada, i que lamentablement, resulta ultrapassada per una nova moda més recent: abstracció, no-figuració, "tachisme", "pop-art", "op-art", retorn a les imatges dels "comics" o dels "ex-votos"...

Hem parlat algunes vegades amb Vila Casas d'això i dels seus llibres Potser el perjudica aquesta limitació obsessiva a temes i arguments relacionats amb l'art (recordeu que "Operació Viaducte" relatava el robatori i la falsificació d'un Van Gogh d'un museu holandès), però jo crec que, tenaç com és i dotat d'unes magnífiques condicions de narrador, aconseguirà de donar-nos obres importants. També hem parlat de la possibilitat d'escriure un dia, amb tota sinceritat, un llibre on ell com a pintor i coneixedor de totes les modernes teories de l'art, i jo com a simple i profa espectador, parléssim d'allò que avui veiem a les sales d'exposicions i que comença d'envair els museus. Si un dia tenim temps tots dos, ens agradaria d'intentar-ho.

MOREU-REY I LA TOPONIMIA CATALANA

La Unió Excursionista de Catalunya, més popularment coneguda per UEC, ha publicat un llibre que enfoca un tema destinat, en un esdevenidor més o menys pròxim, a tenir una ampla visió i un desenvolupament total amb l'"Onomasticon Cataloniae" que prepara fa anys el professor Joan Corominas - un dels homes capaços de dur a terme treballs de proporcions gegantines, com fou el seu "Diccionario Etimológico" i el que prepara per a la nostra llengua, després del que dedicava a la llengua castellana - . Aquest llibre es diu "Els noms de lloc" i el seu autor és Enric Moreu-Rey, que havia ja demostrat en altres treballs, i singularment en l'exhaustiu estudi sobre "La rodalia de Caldes de Montbui" la seva aptitud per a les tasques de la toponímia. En "Els noms de lloc", amb una claredat i una concisió magnífiques, va exposant d'una manera metòdica l'origen de la formació dels noms de viles, muntanyes, camps, partides, etc., dintre de Catalunya i els altres països de llengua catalana. El mateix Moreu-Rey recorda, en aquest manual destinat als excursionistes, la tasca dels qui han iniciat el camí de fixar els noms de tots els indrets que la tradició ha dotat d'una denominació precisa, relacionada amb la història, la geografia, la societat o els costums: Josep Iglésies, Albert Manent, Cristòfor Cardús, Ramon Amigó, Josep Ribas i Gabarró, i ha d'esmentar el seu propi llibre, ja citat, sobre la rodalia de Caldes. M'agradaria d'extendre'm sobre "Els noms de lloc", que amb la simple enumeració de topònims i l'esment dels seus segurs i probables orígens ens dona una visió tan evocadora de les terres catalanes en llur enorme varietat geogràfica. Però prefereixo d'assenyalar, encara que sigui més antic, el seu llibre "La rodalia de Caldes de

Montbui", publicat en edició limitada l'any 1962 per la Teide i del qual no he vist que s'hagués parlat com calia.

Perquè aquest llibre ultrapassa, i de molt, l'interès que ja tindria com a simple "repertori històric de noms de lloc i de noms de persona", que és el seu subtítol. Carrers, edificis públics i privats, masies, caserius, noms de famílies antigues i modernes: tot hi és esmentat, documentat, amb títols d'antiguitat i testimonis històrics. Obra minuciosa, severament científica, amb un apèndix documental on són reproduïts censos i fogatges, llistes de cognoms i títols de propietat, privilegis i nomenaments, conté també uns índexs exhaustius, mapes, plans, fotografies que acaben de completar la imatge que va formant-se d'una comunitat catalana que, al llarg dels segles, entorn de les fonts termals que li donaven nom, vida i prosperitat, viu les vicissituds de la història comuna. Tenim també una imatge de la seva composició social, de la convivència de pagesos i menestrals, de parciers i propietaris, d'artesans i botiguers que formaren la vila des del segle X.

Un home de ciència català, que les circumstàncies han dut a Madrid, on ha aconseguit, malgrat tot, honors i responsabilitats en la matèria que professa, em deia no fa pas gaire temps com li agradaria de fer un estudi socio-antropològic de Catalunya, partint, és clar, de l'estudi a fons de diverses col·lectivitats o aglomeracions típiques. - Com podem saber què és Catalunya si no coneixem quina mena de gent l'habita, en quines proporcions conviuen les diferents classes, els diferents interessos els oficis distints; què pensen, com viuen, què guanyen i què esmercen, quins gustos tenen, quina actitud davant la religió, davant l'Estat, davant el fet català, davant la llengua? - Tenia raó, i jo confio que un dia aquest estudi podrà ésser emprès, perquè tots tenim interès a saber què és aquest conjunt d'homes i de dones que és la nostra pàtria iestic segur que d'aquesta coneixença profunda depèn el nostre esdevenidor. Un llibre com aquest d'Enric Moreu-Rey, encara que només ens doni la nomenclatura de llocs i de persones que habitaren i formaren, al llarg de la seva història, una vila catalana, sembla un primer pas, una aproximació a aquella recerca ideal que proposava Claudi Esteva i Enxar Fabregat, l'antropòleg català resident a Madrid. Per això he volgut associar a aquest esment de l'obra meritòria d'Enric Moreu-Rey els propòsits que un dia expressava al meu davant aquell altre català que aprenia antropologia a Mèxic i en tornava amb una autoritat suficient per a fer-lo admetre com a mestre indiscutible en aquesta nova branca de l'estudi dels homes.

ELS NOUS SACERDOTS.

Una novel·la escandalosa d'un autor francès, "Les nouveaux prêtres", ha vingut a donar arguments, no pas gaire feliços ni justos, contra els capellans-obrers, contra l'anomenat "progressisme", contra la llibertat religiosa, contra l'austeritat de la litúrgia, contra la depuració de les excrescències supersticioses entorn de la religió, contra la condemna de l'excessiu conformisme social i polític - és a dir, contra tot allò que, gràcies a l'empenta de Joan XXIII, va cristallitzar en els acords del Concili Vaticà II, i que tant indigna a la part considerable de l'Església espanyola que voldria restablir la Inquisició i que el filòsof catòlic Aranguren (recentment destituït de la seva càtedra de Madrid) englobava amb l'epítet de "catòlics d'excomunió diària".

Fa un parall de dies, un representant destacat d'això que podríem dir-ne "esperit del Concili", el sacerdot belga Lluís Evely, del qual han estat traduïdes al català diverses obres, venia a Barcelona a donar unes conferències sobre temes de religió. Les dues primeres foren interrompudes per una agressió amb els mètodes, els instruments i la impunitat que fe-

naren nom i autoritat a les Joventuts Hitlerianes (podríem també evocar, com a precedent domèstic, el de les molles que es deien "Jóvenes Bárbaros", i que recorrien amb menys perfecció a uns mètodes semblants de controvèrsia). Aquests catòlics militants i energúmens van atacar corporalment el conferenciant, titllant-lo de comunista, van agredir el grup de pares jesuïtes que intentava de protegir-lo - la cosa passava en una residència de la Companyia de Jesús - i després, a una entitat docent femenina, també catòlica, van esmerçar-se en la destrossa metòdica de vidres, màquines d'escriure, mobles i atuells, i intentaren de calar foc a l'edifici. La policia va acudir prou tard perquè abans poguessin anar-hi els bombers a impedir els propòsits incendiàries.

Es un incident sorollós i revelador, del qual suposo que es faran ressò les agències i els periòdics d'arreu del món (les conferències d'un sacerdot catòlic interrompudes violentament, a cops de porra, per un grup d'altres catòlics, alguns dels quals, diuen, formava part de l'Apostolat de l'Oració i de l'Obra dels Exercicis Parroquials - però ara jo l'esmento només per a subratllar com ha canviat, almenys en alguns sectors prou importants per a resistir agressions com aquestes - no són pas les primeres que es produeixen a Barcelona - la mentalitat del clergat català.

Perquè entre els llibres recents que tinc damunt la taula n'hi ha dos de particularment interessants ~~de Manresa~~ i que podríem posar sota la rúbrica del llibre escandalós de Michel de Saint-Pierre. Són "Les meves confessions", de Joan B. Manyà, canonge de Tarragona, catedràtic jubilat a l'Institut d'aquella ciutat, i "Escrips de Temps Incerts", original de Josep Armengou, sacerdot que exerceix el seu ministeri pastoral a Berga. El primer ha estat editat "per a ús reservat", destinat a uns subscriptors previs, no duu enlloc l'"Imprimatur" del bisbe de Tortosa, probablement hostil a la publicació del llibre del canonge Manyà, i ha hagut de passar quatre anys a la impremta sense poder-ne acabar la confecció tipogràfica. L'altre forma part de la "col.lecció blanquerna" de les Edicions 62, i duu el "Nihil obstat" de la censura eclesiàstica de Manresa. Són, em penso, els dos primers llibres publicats a Catalunya per uns sacerdots en els quals sigui clarament al·ludida la persecució religiosa durant la guerra civil, posant les coses al lloc que tenien, El Dr. Manyà transcriu els interrogatoris de què fou objecte, quan el nomenaven "el bisbe de les esquerres" i havia de defensar-se d'una acusació de "separatista". Un dels capítols del seu llibre es titula "Per què escric en català" i conté arguments filosòfics i canònics per a defensar la seva actitud irreductible en aquest respecte.

En quant a Josep Armengou, el seu llibre conté pàgines que voldria reproduir íntegrament. Basti aquest paràgraf, referent a l'actitud de l'Església catòlica durant la guerra civil, després de deplorar que l'Església martiritzada ~~hagués pogut~~ no hagués pogut emprendre "decididament, abnegadament, el camí difícilíssim de la tercera posició", quan diu: "Traslladada la lluita al camp religiós i menada amb un frenesí al·lucinant, va esdevenir el pitjor que per a l'Església podia passar: que una guerra de tipus essencialment polític es convertís en una croada." I per a explicar com pot acusar-se l'Església "d'haver persistit en la posició inicial", diu: "Jo crec honradament que l'acusació és excessiva, i em dol pregonament de no poder ésser més explícit en aquest punt. Es cert, és clar, que el poble no comprèn moltes coses, i jo preguntaria encara fins a quin punt té obligació de comprendre-les, mancat com està d'elements de judici. No ha arribat potser l'hora de posar les cartes de cara enlaire? Altrament, la defensa esdevé il·lusòria." Altrament, la responsabilitat de l'integrisme, dels rics, dels propietaris - és notable per la seva gosadia l'assaig final, "Volem un món que estigui més bé", en el

qual és analitzat agudament el paper de la propietat i discutida la seva legitimitat, en termes que no disgustarien un deixeble de Proudhon.- tota la resta del llibre en fa un exponent verídic d'aquesta posició dels "nous sacerdots" amarats de catalanitat, desitjosos sincerament d'una justícia social, fidels a un concepte exacte de la democràcia, i que han donat a Catalunya en els darrers anys figures de lluitadors exemplars, entre els quals se situa, per dret propi, aquest capellà de Berga que es diu Josep Armengou.

R A F A E L T A S I S

Barcelona, 1 de novembre de 1965

Estimat amic Fabregat: No sé si he contestat les vostres darreres notes. He anat rebent els Xaloc que m'envieu per avió i els num. 5, 6 i 7, per via ordinària. Del primer d'aquests tres n'hi havia molt menys que dels altres (només quinze) i els he acabat molt aviat. Penseu a trametre'm demés d'aquests i dels números següents, els exemplars que pogueu dels números u i dos, per als amics col·leccionistes, que me'ls reclamen contínuament.

Aquesta tarda de Tots Sants l'he dedicada a aquest article, una mica barrejat, on he procurat enllestir alguns llibres i de passada tocar alguns temes que em semblaven interessants. No sé què us semblarà del darrer apartat, però us asseguro que el llibre de Mossèn Armengou està fent sensació i que mereix d'ésser divulgat i afavorida la seva posició, gens fàcil avui dia, a despit del Concili. I en quant a Mossèn Manyà, una mica pintoresc, no deixa d'ésser també una figura ben simpàtica per la seva posició constant de fidelitat a unes idees i a una llengua.

Em temo, però, que no hagi resultat massa llarg tot plegat. Preneu la raó en paga, perquè, com deia aquell, no he tingut temps per a fer-ho més curt. I cregueu que la feina no em manca. Aquell llibre del qual em penso que ja us he parlat alguna vegada, la "Història de la Premsa Catalana", està acabat (fa més de 1800 pàgines com aquesta) i es troba a la censura des de primers d'agost. Però encara no sabem si serà autoritzat - hi ha males impressions - i malgrat això, estem component-lo i la correcció de proves i els índexs de títols i de noms propis em donen una feinada excessiva. I encara estic fent un altre llibre que em fa molta il·lusió i que es titula, exactament, "Carta a un exiliat català sobre l'evolució sofrida ~~per~~ per Catalunya i pels catalans de 1936 ençà, amb algunes perspectives sobre el nostre esdevenidor" - només això. Si l'acabo i n'estic content, perquè no resulta gens fàcil de fer-lo tal com jo voldria, us el far arribar per si fos possible d'editar-lo a Mèxic.

Doneu records a en Riera Llorca, al qual vull escriure un dia d'aquests. Una abraçada del vostre amic